

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

COVID-19 SALGINI GÖLGESİNDEKİ BREXİT
SÜRECİ

Emre ATAÇ
İKV Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

COVID-19 SALGINI GÖLGESİNDEKİ BREXİT SÜRECİ

Genel Tespitler

- ✓ AB ile Birleşik Krallık Brexit'in ardından geleceğe yönelik ilişkilerini şekillendirmek amacıyla koronavirüs salgını nedeniyle ara verdikleri görüşmelere yeniden başladı. Ancak müzakerelerde tüm çabalara rağmen engeller aşılamıyor. İki taraf da yeni ticaret anlaşmasının belirlenmesiyle ilgili müzakerelerde çıkmazda, önemli konularda ciddi görüş ayrılığı var.
- ✓ Taraflar, 2020 sonuna kadar, gelecekteki ilişkilerini düzenleyecek kapsamlı bir anlaşmaya ilişkin müzakere yürütecek. Eğer, bir anlaşmaya varılamazsa iki taraf arasındaki ticari ilişkiler 31 Aralık 2020 sonrasında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurallarına göre yapılacak.
- ✓ Birleşik Krallık, müzakerelerin 2020 sonuna kadar tamamlanmasında ısrar ederken AB, bir yıldan az bir sürede anlaşmaya varmanın zor olduğunu savunarak sürenin 2022'ye kadar uzatılması görüşünü taşıyor. Tarafların müzakere sürecini ve geçiş dönemini uzatmak için haziran ayı sonuna kadar karar vermeleri gerekiyor.
- ✓ IMF'nin Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'nda, 1 yıllık geçiş sürecinin ardından Birleşik Krallık'ın AB ile kapsamlı bir ticaret anlaşması imzalaması ile beraber ekonomisinin Brexit'ten sonraki ilk iki yıl içinde Avro Bölgesi'ni geride bırakacağı ileri sürülüyor.
- ✓ Birleşik Krallık yeni küresel gümrük tarife rejimini (*UK Global Tariff*, UKGT) açıkladı. Yeni gümrük tarifeleri, 1 Ocak 2021 itibarıyla, AB'nin ortak gümrük tarifelerinin (EU CET) yerini alacak. UKGT, Birleşik Krallık ile tercihli ticaret anlaşması olmayan ülkelerden ihraç edilen mallara uygulanacak.
- ✓ Türkiye'nin Birleşik Krallık ile AB'den ayrıldıktan sonra gecikmeksizin bir STA imzalaması önem arz ediyor. Gümrük Birliği ilişkisinin yerini alacak bir serbest ticaret anlaşmasının iki taraf arasında vakit kaybetmeden uygulamaya koyulması ticari kayıp yaşanmaması için elzemdir. Türkiye ile Birleşik Krallık arasında imzalanacak bir STA yalnızca gümrük vergileri ve kotaların azalmasını sağlamayacak, aynı zamanda malların ve hizmetlerin önündeki tarife dışı engellerin aşılmasına da yardımcı olacaktır.

COVID-19 SALGINI GÖLGESİNDEKİ BREXİT SÜRECİ

AB ile Birleşik Krallık Brexit'in ardından geleceğe yönelik ilişkilerini şekillendirmek amacıyla koronavirüs salgını nedeniyle ara verdikleri görüşmelere yeniden başladı. Ancak müzakerelerde tüm çabalara rağmen engeller aşılamıyor. İki taraf da yeni ticaret anlaşmasının belirlenmesiyle ilgili müzakerelerde çıkmazda, önemli konularda ciddi görüş ayrılığı var. İki taraf arasında müzakerelerin haziran ayı başında yeniden başlaması hedefleniyor. Taraflar, 2020 sonuna kadar, gelecekteki ilişkilerini düzenleyecek kapsamlı bir anlaşmaya ilişkin müzakere yürütecek. Eğer, bir anlaşmaya varılamazsa iki taraf arasındaki ticari ilişkiler 31 Aralık 2020 sonrasında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurallarına göre yapılacak.

AB ile Birleşik Krallık COVID-19 Salgını Gölgesinde Müzakerelere Devam Ediyor

Bilindiği üzere, Birleşik Krallık yaklaşık 4 yıldır süren serüvenin ardından 31 Ocak 2020 tarihi itibarıyla AB'den ayrıldı. Bu tarihten sonra ise ekonomik ve ticari ilişkiler açısından sert bir değişimin önlenmesi için geçiş süreci başladı. 31 Aralık 2020 tarihine kadar devam edecek geçiş sürecinde, Birleşik Krallık, Tek Pazar'a dâhil olmayı ve gümrük birliğinde kalmayı sürdürürken taraflar arasında yeni bir serbest ticaret anlaşması için müzakereler yürütülecek. Taraflar arasında varılacak anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi 1 Ocak 2021 olacak. Brexit'in ardından 11 ay olarak belirlenen bu geçiş dönemi bir defaya mahsus olmak üzere 1 veya 2 yıl süreyle uzatılabilecek; ancak uzatma kararı, AB-Birleşik Krallık Ortak Komitesi tarafından, 1 Temmuz 2020'den önce alınmak zorunda.

Şüphesiz ki bundan sonrasına dair esas merak edilen AB ile Birleşik Krallık arasındaki Brexit müzakerelerinin koronavirüs salgınına rağmen nasıl ilerleyeceği. Hatırlanacağı üzere, Birleşik Krallık 31 Ocak 2020 tarihinde resmi olarak AB'den ayrılmasının ardından, AB ile kalıcı bir anlaşma için müzakerelere 2 Mart 2020 tarihinde başladı. Brüksel'de gerçekleştirilen ilk tur müzakereler yaklaşık 100 kadar yetkilinin oluşturduğu 11 çalışma grubu tarafından yürütüldü. Görüşmelerde ticaret ilişkilerinden çevreye, balıkçılıktan tarıma, istihdamdan güvenlik ilişkilerine, veri paylaşımından ulaştırmaya kadar bir çok başlık masaya yatırıldı.¹ Ancak 18 Mart'ta yapılması planlanan ikinci müzakere turu, koronavirüs salgını nedeniyle ertelendi. AB Brexit Başmüzakerecisi Michel Barnier 19 Mart'ta koronavirüs testlerinin pozitif çıktığını ilan ederken, İngiliz müzakereci David Frost da ertesi gün belirtiler gösterdikten sonra karantinaya girdi.² Her iki taraf da, başta video konferansların kullanımı olmak üzere müzakerelere devam etmek için alternatif yollar araştırmaya başladı.

¹ "EU warns UK to tone down political rhetoric as trade talks start", *Guardian*, 2 Mart 2020, <https://www.theguardian.com/politics/2020/mar/02/eu-warns-uk-to-tone-down-political-rhetoric-as-trade-talks-start-brexit>

² "Coronavirus: UK's Brexit negotiator David Frost self-isolates with symptoms", *Independent*, 20 Mart 2020, <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/coronavirus-david-frost-symptoms-brexit-michel-barnier-eu-boris-johnson-a9413106.html#gsc.tab=0>

Nitekim altı haftalık bir aranın ardından AB adına müzakereleri yürüten Michel Barnier ve mevkidaşı David Frost internet üzerinden video konferans aracılığı ile bir araya gelmişti. 20-24 Nisan 2020 tarihleri arasında gerçekleşen görüşmelerde öncelikle müzakerelerin ilk turundan bu yana yürütülen teknik çalışmalar ve tarafların karşılıklı olarak sunduğu taslak anlaşma metinleri ele alındı. Bu çerçevede gerçekleşen ikinci müzakere turunda görüşülen gündem maddeleri; mal ticareti, hizmet ticareti ve yatırımlar, ulaşım (havacılık), rekabet kuralları, enerji ve sivil nükleer işbirliği, AB programlarına Birleşik Krallık'ın katılımı, balıkçılık, yasal işler ve cezai alanlarda adli işbirliği olmuştur. Taraflar ayrıca haziran ayına kadar müzakerelerde ilerleme sağlayabilmek için daha fazla müzakere turu düzenlenmesine gerek olduğu üzerinde anlaşmaya varmıştı.

Bu minvalde müzakerelerin üçüncü turu 11-15 Mayıs 2020 tarihlerinde gerçekleştirildi. Ancak, iki tarafı temsil eden müzakere ekipleri 11-15 Mayıs tarihleri arasında 40'ın üzerinde video konferans gerçekleştirdilerse de görüşmelerde somut bir ilerleme sağlanamadı.³ İki taraf da yeni ticaret anlaşmasının belirlenmesiyle ilgili müzakerelerde çıkmazda, önemli konularda ciddi görüş ayrılığı var. Bilindiği üzere müzakereler kamuoyuna kapalı bir şekilde yapılıyor ancak son turun ardından basında da yer alan Birleşik Krallık Başmüzakerecisi David Frost'un gönderdiği mektuptaki değerlendirmeler ve AB Başmüzakerecisi Michel Barnier'in kamuoyuna açık olarak verdiği yanıtlar, müzakerelerdeki zorluğu ortaya koyuyor.⁴ AB Başmüzakerecisi Michel Barnier'e gönderdiği mektupta, AB'nin dünyadaki diğer yakın ortaklarıyla yaptığı çağdaş anlaşmalara benzer bir anlaşmanın kısa bir sürede tamamlanacağına inandığını dile getiren Frost, Birleşik Krallık'ın tutumunu açıklığa kavuşturarak, müzakerelerin ilerleyişine katkı sağlayacağını iddia ettiği şu hususları paylaştı:

- Birleşik Krallık özünde bir Serbest Ticaret Anlaşması bulunan bir dizi anlaşma istemektedir.
- Birleşik Krallık'ın çıkarına olmadığı için Tek Pazar veya Gümrük Birliği'nin bir parçası olmaya çalışılmamaktadır.
- Birleşik Krallık hükümetinin önerdiği taslak serbest ticaret anlaşması AB'nin Kanada veya Japonya ile imzaladığı anlaşmalara yakın içeriktedir; daha önceki anlaşmalarda örneği bulunmayan ulaştırma ya da enerji gibi alanlarda ise Birleşik Krallık pratik öneriler sunmaktadır.
- Birleşik Krallık hükümetinin balıkçılık anlaşması taslağı ise AB - Norveç anlaşmasına çok yakın içeriktedir. Havacılık alanındaki anlaşma önerisi de AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı anlaşmalara benzemektedir.

³ Martin Banks, "Michel Barnier accuses UK of lacking understanding on Brexit trade talks", *The Parliament Magazine*, 15 Mayıs 2020, <https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/news/michel-barnier-accuses-uk-%E2%80%9Clacking-understanding%E2%80%9D-brexit-trade-talks>

⁴ "AB ile Birleşik Krallık müzakerecileri görüş ayrılığına düştü!", *Gıdahatti*, 29 Mayıs 2020, <https://www.gidahatti.com/ab-ile-birlesik-krallik-muzakerecileri-gorus-ayriligina-dustu-169734/>

- AB kısa süre içinde sonuçlandırılacak benzer bir yaklaşım izlemek yerine Birleşik Krallık hükümeti açısından yerine getirilmesi güç olan ön koşullarda ısrarcı olmaktadır.
- AB daha önce gerçekleştirdiği anlaşma metinlerinde olan “uyumluluk denetimlerinin karşılıklı tanınması” gibi unsurları Birleşik Krallık ile yapacağı anlaşmaya uyarlamaktan kaçınmaktadır. AB finansal hizmetlere ilişkin düzenleyici işbirliği hükümlerinin- her ne kadar AB-Japonya STA’sının hizmetler başlığı altında yer alsa da- Birleşik Krallık ile yapılacak anlaşmaya dâhil edilmesine direnmektedir.
- AB “eşit rekabet koşulları” sağlanması konusunda AB-Kanada STA’sına benzer koşulları içeren Birleşik Krallık önerisini kabul etmemektedir. Buna karşın AB’nin önerisi Birleşik Krallık’ın AB devlet yardımları kurallarına uyumu sürdürmesini gerektirmekte, uygulamaya ilişkin olarak ABAD’a özel bir yetki vermekte, ihlal halinde de AB’nin Birleşik Krallık’a cezai ek tarife uygulamasına olanak sağlamaktadır. Bu durum Birleşik Krallık’taki sektörleri destekleyecek kuralları Parlamentoda oluşturma hakkımızı ortadan kaldırdığı için demokratik bir ülkenin kabul edebileceği koşullar değildir. Çevre, iklim değişikliği ve vergi alanlarında da aynı durum söz konusudur.

AB Başmüzakerecisi Michel Barnier, David Frost’un mektubunu kamuoyuna açık bir şekilde yanıtladı. Barnier, Frost’a cevabında öncelikle AB’nin Birleşik Krallık ile müzakerelerinin temel eksenini Başbakan Boris Johnson’ın da imzaladığı Ekim 2019 tarihli AB – Birleşik Krallık Siyasi Bildirgesi’nin oluşturduğunu ifade etti. Barnier ikinci olarak, AB’nin imzaladığı her anlaşmanın karşısındaki ortağa göre özel olarak belirlenmiş, içerdiği haklar ve yükümlülükler açısından kendi içerisinde dengeli anlaşmalar olduğunu, AB’nin model olarak izlediği tek bir anlaşma formatı bulunmadığını vurguladı. Modern ticaret ve ekonomik ortaklık anlaşmalarının geleneksel gümrük vergilerinin kaldırılması hedefinin ötesine geçtiğini belirten Barnier, bu durumun geçiş sürecinin sonunda devlet yardımları, rekabet, sosyal politika ve istihdam, çevre, iklim değişikliği ve ilgili vergi konularında ortak yüksek standartlar gözetilmesi anlamına geldiğini ifade etti. Bu standartların etkili bir şekilde uygulanması için uygun mekanizmaların geliştirilmesine işaret eden Barnier, somut, ortak ve karşılıklı güvencelerin belirlenmesi gerektiğinin altını çizdi. Barnier adli işbirliği ile ilgili olarak AB’nin önerisinin şimdiye kadar Schengen Alanı dışındaki herhangi bir ülkeye sunulmuş en kapsamlı çerçeveyi oluşturduğunu ifade etti.

Tarafların haziranın ilk haftasında tekrar bir araya gelmeleri bekleniyor. Kaydedilen gelişmeler ise yine haziran ayında düzenlenecek üst düzey toplantıda mercek altına alınacak.

Müzakerelerin Ertelenmesi veya Geçiş Sürecinin Uzatılması Söz Konusu Olabilir mi?

Neticede tekrar başlatılan müzakerelerde sorunlar ve önemli konulardaki görüş ayrılıkları devam ediyor, ancak zaman da daralıyor. Şüphesiz ki bundan sonrasında dair diğer bir önemli zorluk ise tarafların müzakerelere video konferans yöntemiyle devam etmek zorunda olması. Daha önce STA müzakereleri yürütmüş birçok uzman video konferansların yüz yüze toplantıların yerini alabileceği kanaatinde değil. Brexit müzakerelerinin de muhtevası oldukça geniş, yaklaşık 100 kadar müzakerecinin

balıkçılıktan finansa kadar bir dizi kapsamlı konu üzerinde video konferans yöntemiyle uzlaşmaya çalışması ne ölçüde verimli olacağı tartışmaya açık.

Bu şartlar altında kapsamlı bir ticaret anlaşmasının yılsonuna kadar bitirilmesi zor görünüyor. Geçiş sürecinin sona ereceği 2020 sonuna kadar bu pazarlıklarda anlaşmaya varılamaması, esasında fiilen Birleşik Krallık'ın AB'den anlaşma olmadan ayrılmasına eş bir sonuç doğuracak ve ilişkiler DTÖ kuralları çerçevesinde devam edecek. Şüphesiz ki bu durum Birleşik Krallık'ta yeni bir siyasi ve ekonomik krize yol açma potansiyeli taşıyor. Uzmanlar böyle bir durumda, ulaşımdan ticarete "büyük bir kaosa hazırlıklı olun" uyarısında bulunuyor. Hükümetin halihazırda koronavirüs salgını ile mücadele ederken böyle bir krize odaklanması oldukça zor olacak.

Peki, müzakerelerin ertelenmesi veya geçiş sürecinin uzatılması söz konusu olabilir mi? Yukarıda da ifade edildiği üzere Brexit anlaşmasında geçiş döneminin uzatılması seçeneği bulunuyor. 31 Aralık 2020 tarihine kadar sürmesi planlanan bu geçiş dönemi, bir kereye mahsus olmak üzere iki yıla kadar uzatılabiliyor. Johnson'ın geçiş sürecini uzatmak istemesi halinde ise bu talebini 30 Haziran 2020'ye dek AB'ye iletmesi gerekiyor.

AB, bir yıldan az bir sürede anlaşmaya varmanın zor olduğunu savunarak sürenin 2022'ye kadar uzatılması görüşünü taşıyor. Ancak İngiliz yetkililer, müzakerelerin 2020 sonuna kadar tamamlanmasında ısrar ediyor. Birleşik Krallık'ta bu koşullarda müzakerelerin ertelenmesi kararının alınması gerektiği görüşünü yüksek sesle ifade edenler var. Hükümet ise bu görüşleri görmezden geliyor. Johnson haziran itibarıyla görüşmeleri sonlandırmak konusunda istekli. Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson, son olarak 18 Mart tarihinde Avam Kamarası'nda milletvekillerine hitaben yaptığı konuşmada hükümetin uzatma talep etmeyeceğinin altını bir kez daha çizdi.⁵ Johnson ayrıca, yaza kadar yeterli ilerleme kaydedilmediği takdirde, anlaşma yapılmadan ayrılık planlamasına odaklanmak için görüşmelerden uzaklaşabileceğini söyledi.

Birleşik Krallık hükümeti daha büyük bir siyasi ve ekonomik krizin önüne geçmek için yine de bu süreyi uzatmayı kabul edebilir. Ancak bu, Johnson hükümetinin gerek parti içerisinde gerekse ülke genelinde Brexit'e olan bağlılığı konusunda ciddi şüpheler yaratacaktır. Diğer taraftan, eğer Birleşik Krallık geçiş dönemini 2021'in sonuna kadar uzatmak zorunda kalırsa, bu Birleşik Krallık'ın AB kurallarına uyup AB bütçelerine ödeme yapacağı ancak siyasi karar mekanizmalarında yer almadığı bir yıl olacaktır. Bu yüzden hükümetin resmi pozisyonu virüs olsun ya da olmasın, Birleşik Krallık'ın Brexit zaman çizelgesine bağlı kalmasıdır.

Mevcut durum karşısında, hükümetin neyin daha önemli olduğuna dair bir hesaplama yapması gerekiyor: siyasi ve ekonomik bir krizin önüne geçmek için geçiş sürecini uzatmak veya 2020'nin sonuna kadar Brexit'i tam olarak gerçekleştiren bir zaman çizelgesine uymak. Üçüncü bir yol ise, şimdiye kadar öngörülen bir veya iki yıldan daha

⁵ "Boris Johnson refuses to extend Brexit trade talks despite global pandemic", *The National*, 18 Mart 2020, <https://www.thenational.scot/news/18314603.boris-johnson-refuses-extend-brexit-trade-talks-despite-global-pandemic/>

kısa bir uzatma önermek olabilir - örneğin üç veya altı aylık bir süre. Bu, Johnson hükümetinin Brexit'e olan bağlılığı konusunda ciddi şüpheler yaratmazken, müzakereciler üzerindeki baskıyı da hafifletecektir.

Brexit, Birleşik Krallık'ı Nasıl Etkileyecek?

Neticede, Brexit'in gelecek nesiller olmak üzere toplumun tüm kesimleri üzerinde önemli etkileri olacak. Brexit referandumuyla başlayan kutuplaşma daha da artabilir ve özellikle de İskoçya ve İrlanda sorunlarının tekrar canlanması ile beraber Birleşik Krallık'ın geleceği tehlike altına girebilir. Bundan sonraki süreçte, İskoçya Ulusal Partisi 2020 ya da 2021'de bölgede yeni bir bağımsızlık referandumu yapılmasında daha ısrarcı olacak. Hatırlanacağı üzere 2014'teki referandumda İskoçya %55 oyla Birleşik Krallık'ta kalmış, 2016'daki Brexit referandumunda bölgede halkın %62'si Kuzey İrlanda gibi AB'de kalmak istemişti. Üstelik Birleşik Krallık'ın AB'den mevcut anlaşma ile ayrılması halinde, Kuzey İrlanda'da Cumhuriyetçiler, bölgenin İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmesi için yeni referandum talebinde bulunabilir. Bu da barış sürecini bitirebilir.

Ekonomi açısından bakıldığında ise, BM Ticaret ve Kalkınma Örgütü'nün (UNCTAD) 2019 Dünya Yatırım Raporu Brexit süreci ile birlikte Birleşik Krallık'ın, uluslararası doğrudan yatırım (UDY) sıralamasında 2 basamak gerileme ile 6'ncı sıraya yerleştiğini belirtiyor.⁶ UNCTAD verilerine göre 2018 yılı itibarıyla Birleşik Krallık'a gelen doğrudan yabancı yatırım miktarı 64,5 milyar dolar (2017'de ise 101,2 milyar dolar).

Diğer taraftan son yayımlanan IMF'nin Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'na göre, 1 yıllık geçiş sürecinin ardından Birleşik Krallık'ın AB ile kapsamlı bir ticaret anlaşması imzalaması ile beraber ekonomisinin Brexit'ten sonraki ilk iki yıl içinde Avro Bölgesi'ni geride bırakacağı ileri sürülüyor.⁷ Bu minvalde IMF'nin yayımladığı tahminlere göre Avro Bölgesi'nin 2020'de %1,3 ve 2021'de %1,4 ekonomik büyüme göstermesi bekleniyor. Birleşik Krallık'ın ekonomisinin ise bu yıl %1,4 ve gelecek yıl da %1,5 oranında ekonomik büyüme görebileceği öne sürülüyor.

Birleşik Krallık yeni küresel gümrük tarife rejimini (*UK Global Tariff*, UKGT) 19 Mayıs 2020 tarihinde duyurdu.⁸ Yeni gümrük tarifeleri, 1 Ocak 2021 itibarıyla, AB'nin ortak gümrük tarifelerinin (*EU CET*) yerini alacak. UKGT, Birleşik Krallık ile tercihli ticaret anlaşması olmayan ülkelerden ihraç edilen mallara uygulanacak. Birleşik Krallık tarafından yapılan açıklamada ticaretin söz konusu plan dahilinde %60'ının vergisiz olarak yapılacağı belirtildi. UKGT, AB'nin ortak gümrük tarifesine göre daha basit, kullanımı daha kolay ve daha düşük gümrük vergileri sunan bir rejim olacak ve para

⁶ "World Investment Report 2019", UNCTAD (UN Conference on Trade and Development). https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf

⁷ "World Economic Outlook 2020", IMF (International Monetary Fund), <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/01/20/weo-update-january2020>

⁸ "UK Global Tariff backs UK businesses and consumers", UK Government, 19 Mayıs 2020, <https://www.gov.uk/government/news/uk-global-tariff-backs-uk-businesses-and-consumers>

birimi olarak avro değil, sterlin kullanılacak. UKGT, bürokrasi ve diğer gereksiz engelleri kaldırarak Birleşik Krallık sanayiinin küresel sahnedeki rekabet gücünü artıracak.

UKGT, öncelikle idari yük yaratan gereksiz gümrük tarifelerini ortadan kaldırarak, şirketlerin Birleşik Krallık ile ticaretini kolaylaştıracak ve bunun için %2'nin altındaki tüm gümrük vergileri iptal edilecek (örn. yangın söndürücüler, okul kalemleri ve bahçe aletleri %1,7'den %0'a).

Birleşik Krallık'ın yeni gümrük tarifelerinin kullanımı da daha kolay olacak. UKGT, tarifeleri alt rakama yuvarlayarak, ticaretle uğraşanların işini kolaylaştıracak (örn. okuma gözlükleri %2,9'dan %2'ye, alarm saatleri %4,7'den %4'e). Ayrıca, UKGT ile birlikte AB'nin ortak gümrük vergisi kapsamında (bisküvi gibi ürünlere) uygulanan karmaşık hesaplamalar rafa kalkacak.

UKGT sürdürülebilir bir ekonomiyi teşvik edecek. Yenilenebilir enerjiyi, enerji verimliliğini, karbon tutma ve döngüsel ekonomiyi desteklemek için 100'den fazla ürün için tarifeler azaltılarak sürdürülebilir bir ekonomi teşvik edilecek (örn. termostatlar %2,1'den %0'a, vakum şişeleri %6,7'den %0'a ve LED lambaları %3,7'den %0'a).

UKGT gelişmekte olan ülkeleri de koruyacak. Gelişmekte olan ülkelerin Birleşik Krallık pazarına tercihli erişimini desteklemek için vanilya (%6), sinirotu (%16) ve nevesim takımı (%12) gibi mallar üzerindeki gümrük tarifeleri korunacak.

UKGT uluslararası ithalatı da teşvik edecek. Zeytin ve dondurucu gibi, Birleşik Krallık'ın üretmediği ya da az ürettiği ürünlerden gümrük tarifeleri kaldırılacak (örn. Antep fıstığı %1,6'dan %0'a ve pamuk ipliği %4'ten %0'a). Bu tarifelerin kaldırılması, bu ürünlerin Birleşik Krallık'a ihracatını kolaylaştıracak.

İlaçlar ve çoğu tıbbi cihazlar da (solunum cihazları dahil) tarifelerden muaf tutulacak (*tariff free*). Bununla birlikte, koronavirüs ile mücadelede kullanılan bazı ürünler için tarifeler sıfırlandı. Bu minvalde AB dışı ülkelere gelen kişisel koruyucu ekipman (*personal protective equipment, PPE*), tıbbi cihazlar, dezenfektan ve tıbbi malzemeler için tarife ve KDV'den feragat edilecek.

Birleşik Krallık'taki tüketiciler de sıfır tarifeler sayesinde çok sayıda mal için daha fazla seçenek ve daha düşük maliyetten faydalanacak. Bunlar, örneğin:

- 🚩 Bulaşık makineleri (%2,7'den aşağı)
- 🚩 Dondurucular (%2,5'ten aşağı)
- 🚩 Sıhhi ürünler ve tamponlar (%6,3'ten aşağı)
- 🚩 Boyalar (%6,5'ten aşağı) ve tornavidalar (%2,7'den aşağı)
- 🚩 Aynalar (%4'ten aşağı)
- 🚩 Makas ve bahçe makası (% 4,7'den az)
- 🚩 Asma kilitler (%2,7'den aşağı)
- 🚩 Kabartma tozu (%6,1'den aşağı), maya (%12'den aşağı), defne yaprağı (%7'den aşağı), öğütülmüş kekik (%8,5'den aşağı) ve kakao tozu (%8'den aşağı) gibi pişirme ürünleri
- 🚩 Noel ağaçları (%2,5'den aşağı).

Hükümet, tarım, otomotiv ve balıkçılık gibi Birleşik Krallık'taki sanayileri destekleyen bir dizi ürün için tarifeleri sürdürecektir. Özetle;

- ✚ Kuzu, sığır eti ve kümes hayvanları gibi tarımsal ürünlerde tarifeler sürdürülecek
- ✚ Arabalarda %10'luk bir tarife sürdürülecek
- ✚ Seramik ürünlerin büyük çoğunluğu için tarifeler sürdürülecek
- ✚ Birleşik Krallık tedarik zincirlerine giren 30 milyar sterlin değerindeki ithalatın tarifeleri kaldırılacak. Bakır alaşımlı borular (%5,2'den aşağı), vida ve civatalar (% 3,7'den aşağı) dâhil olmak üzere ülke üretiminde kullanılan ürünlere %0 oranında tarifeler belirlenecek.

Brexit'in Türkiye-Birleşik Krallık Ticari İlişkilerine Etkisi Ne Olur?

Türkiye ile ilgili olarak 20 Mayıs 2020 tarihinde Birleşik Krallık'ın Ankara Büyükelçiliği tarafından yapılan açıklamada "Birleşik Krallık'ın arzusu, 2020 yılı bitmeden, Birleşik Krallık ve Türkiye arasında bir Serbest Ticaret Anlaşmasını yürürlüğe koyarak, şu anda AB-Türkiye Gümrük Birliği üzerinden ticareti yapılan malların, sıfır gümrük vergisi ile ticaretine devam edilmesidir. UKGT anlaşma kapsamı dışındaki mallara uygulanacaktır." bilgisine yer verildi.

Birleşik Krallık'ın geçiş sürecini de takiben AB'den tamamıyla ayrılmasının planlandığı 2020 sonunda, Gümrük Birliği ilişkisinin yerini alacak bir serbest ticaret anlaşmasının iki taraf arasında vakit kaybetmeden uygulamaya koyulması ticari kayıp yaşanmaması için elzemdir. Türkiye ile Birleşik Krallık arasında imzalanacak bir STA yalnızca gümrük vergileri ve kotaların azalmasını sağlamayacak, aynı zamanda malların ve hizmetlerin önündeki tarife dışı engellerin aşılmasına da yardımcı olacaktır.

İkili ticari ilişkilerin hacmine bakıldığında böyle bir STA'nın vakit kaybetmeksizin imzalanmasının neden önemli olduğu daha iyi anlaşılıyor. Geleneksel olarak ülkemizin çok önemli bir ticaret ortağı olan Birleşik Krallık, Türkiye'nin dış ticaretinde fazla verdiği ve ihracatını sürekli artırdığı gelişmiş ülkelerden birisidir. Birleşik Krallık ile ticaretimizde 2001 yılından bu yana fazla söz konusudur. Ticaret Bakanlığı verilerine göre Türkiye-Birleşik Krallık ticaret hacmi 2018 yılı itibarı ile 18,6 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 2018 yılında Birleşik Krallık'a ihracatta % 15,7, bu ülkeden ithalatta ise %13,7 artış söz konusudur.

"Brexit, Türkiye-Birleşik Krallık-AB İlişkilerinde Siyasi ve Ekonomik Riskler ve Fırsatlar" başlıklı rapora göre, Türkiye Birleşik Krallık'a en çok kara ulaşım araçları, giyim eşyası, elektrik makine ve cihazları satmaktadır.⁹ Türkiye, 2018 verilerine göre Birleşik Krallık'ın dünyadan ithalatında elektronik, elektrikli makineler ve kablolar, hazır giyim, ev tekstili, alüminyum ve demir çelik ürünlerinin bir kısmında ilk 5 ülke arasında yer almaktadır. Ayrıca %25'lik pazar payıyla çamaşır makinesinde Birleşik Krallık pazarında

⁹ Yaprak Gürsoy, "Türkiye-Birleşik Krallık-AB İlişkilerinde Siyasi ve Ekonomik Riskler ve Fırsatlar," Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Eylül 2019

lider konumundadır. Bu ticaret rakamlarına ayrıca üretimde değer zinciri eklenince Türkiye ile Birleşik Krallık arasındaki ekonomik ilişkinin farklı boyutları da ortaya çıkmaktadır. Birleşik Krallık brüt ihracatında katma değer menşei oranları arasında Türkiye'nin oranı %0,2 ile ilk 20 arasındadır. Aynı fotoğraf Türkiye için çekildiğinde, Türkiye ihracatının yurt içi katma değer oranı %83 gözükmekte ve %6 oranla Birleşik Krallık yedinci ülke konumunda durmaktadır. Bu rakamlar, iki ülke ticari ilişkilerinde tedarik zincirinin ne denli iç içe geçtiğinin ve Türkiye'nin genel ihracatının içinde İngiltere'den ithalatın olduğunun da bir göstergesidir. Örneğin, otomotiv sektöründe, İngiltere'de üretilen motor, Türkiye'de taşıtlara monte edilip, tekrar İngiltere'ye (ve diğer ülkelere) satılmaktadır.

Raporda son olarak, dış ticaretin yanında Birleşik Krallık ve Türkiye arasında doğrudan yabancı yatırım karşılıklı olarak devam ettiği vurgulanıyor. 2005-2018 döneminde Türkiye'ye Birleşik Krallık'tan 9 milyar dolar civarında yatırım gelmiştir. İngiliz şirketleri toplam DYY'nin %12'sini sırtlayarak Türkiye'ye yatırım yapan en büyük kaynak olmuşlardır. Aynı yıllarda, Türkiye'den Birleşik Krallık'a yatırım ise 2,3 milyar avro civarındadır. Türkiye'ye yatırım yapan 3000'den fazla şirket arasında *BP*, *Vodafone*, *HSBC* ve *Marks & Spencer* sayılabileceği gibi, Birleşik Krallık'a yatırım yapan 200'den fazla Türkiye merkezli firmalar arasında *Beko*, *YünSA*, *Vitra*, *Vestel*, *BMC*, *Desa*, *Koleksiyon*, *Söktaş*, *Goldaş*, *Sezginler Mücevherat (So Chic)*, *Yakupoğlu*, *AKG Yalıtım (Çimstone)*, *Armondi Tekstil* ve *Ramsey* bulunmaktadır.

Bütün bu veriler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin Birleşik Krallık ile AB'den ayrıldıktan sonra gecikmeksizin bir STA imzalaması önem arz ediyor. Bu minvalde *UND'nin Sesi Dergisi* Şubat-Mart 2020 sayısında *PwC* ve *UNCTAD* tarafından yapılan iki ayrı çalışmaya atıfta bulunuyor.¹⁰ *PwC* tarafından Otomotiv Sanayicileri Derneği için yapılan çalışmaya göre, Birleşik Krallık ile bir STA imzalanamaması ve bu sebeple Türkiye'den yapılacak ihracatın DTÖ tarifelerine göre yapılması durumunda, bunun Türkiye'nin GSYH'na bedeli yıllık 3,8 milyar dolar olacak. *UNCTAD* tarafından yapılan bir diğer çalışmaya göre ise Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması sonrasında bir STA imzalanamaması halinde en büyük zarara uğrayacaklar arasında AB ve Türkiye ilk sırada yer alıyor. AB Birleşik Krallık pazarına yapacağı ihracatta 34,5 milyar dolar kayba uğrarken, Türkiye'nin kaybının ise 2,4 milyar dolar olabileceği öngörülüyor. Öte yandan, anlaşma olmaması durumunda en fazla kazanç yaşayacak ülkelerin başında ise Çin ve ABD geliyor. Çin'in Birleşik Krallık'a yapacağı ihracatın 10,2 milyar dolar, ABD'nin ihracatının ise 5,3 milyar dolar artacağı öngörülüyor. Bu ülkeleri sırasıyla Japonya, Tayland, Güney Afrika, Hindistan, Brezilya, Rusya Federasyonu, Vietnam ve Yeni Zelanda izliyor.

Son olarak Türkiye'nin Birleşik Krallık ile STA imzalaması için önce AB-Birleşik Krallık STA'sının tamamlanması gerekiyor. Yani AB ile aramızdaki Gümrük Birliği sebebiyle Ankara, Londra ve Brüksel arasında bir STA yapılmasını beklemek zorunda. Ancak bu süreç içinde AB ile paralel olarak Birleşik Krallık ile görüşmeleri devam ettirebiliriz. Bu

¹⁰ "İngiltere Resmen AB'den Ayrıldı STA İmzalanmazsa En Çok Zarar Görecek Ülke: Türkiye Olacak", *UND'nin Sesi Dergisi*, No: 449 Şubat-Mart 2020, s.41, <https://und.entra.net/websites/und/files/2020/03/subat-mart-2020.pdf>

minvalde Ticaret Bakanlığımız Türk iř dünyası ile birlikte İngiliz muhataplarıyla halihazırda önemli çalışmalar yürütmektedir.

